

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 1/S. Jild 4.

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/1 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сейтов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА**07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ**

<i>Fayziyev O'rinboy Toshmuhammad o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJIGA EGA BO'LGAN INSONLARNI IJTIMOIIY HIMOYALASH SOHASIDAGI ISLOHOTLAR	9-16
<i>Эсонов Зиёдбек Юлдашевич</i> ФАРФОНА ВОДИЙСИ МИНГ ЎЗБЕК УРУФИ МАНБАЛАРИ ТАРИХИДАН	17-22
<i>Rajarov Mardonbek Qosimboy o'g'li</i> AFRIG'IYALAR SULOLASI TARIXINING TURK TILLI TADQIQOTLARDA YORITILISHI	23-26
<i>Исмоилова Нигорахон Усмонжановна</i> НАЛИВКИН И ЕГО СВЕДЕНИЯ О ТУЗЕМНОЙ ЖЕНЩИНЕ	27-34
<i>Мирхакимова Феруза Холдоржон кизи</i> ВЗГЛЯД В ИСТОРИЮ МЕМОРИАЛЬНОГО МУЗЕЯ САДРИДДИН АЙНИ	35-40

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Zhao Rong</i> RESEARCH ON THE CONSTRUCTION OF CORE CURRICULUM STANDARDS FOR CROSS- BORDER E-COMMERCE MAJORS BASED ON HIGHER VOCATIONAL EDUCATION IN INNER MONGOLIA	41-48
<i>Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li</i> FARG'ONA VILOYATIDA AGROTURIZM FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RESURS SALONIYATINI VAHOLASH	49-58
<i>Malikova Gulhayo Turdali qizi</i> TIJORAT BANKLARDA INVESTITSION FAOLIYAT TAHLILI	59-64
<i>Maxmudov Anvarjon</i> SOLIQ HUQUQBUZARLIKLARINI TARKIBI, SHAKLLANISH MANBALARI VA ULARNI IQTISODIY MONIYATI	65-75
<i>Мухитдинов Ахрор</i> РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТДА ЯГОНА МАРКАЗЛАШГАН ДИСПЕТЧЕРЛИК ХИЗМАТИНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ	76-82
<i>Jurayev Xusan Atamuratovich</i> KORXONANI MOLIYAVIY SOG'LOMLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	83-89
<i>Butunov Shaymardan Berdiyrovich</i> NOANIQLIK ORQALI HARAKAT QILISH: IQTISODIY BEQARORLIK SHAROITIDA MOLIYAVIY TAHLIL	90-96
<i>Islomova Mohlaroyim Inomjon qizi, Ortiqova So'g'diyona Abdusodiq qizi, Abdurahimova Zulhumor Azimjon qizi</i> TURIZM XIZMATLAR SOHASIDA RAQAMLI TEXNANOLOGIYALARNI QO'LLASH	97-103
<i>Содиқов Анвар</i> ЎЗБЕКИСТОН ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИ ИСТИҚБОЛЛАРИНИ КЎП ОМИЛЛИ ЭКОНОМЕТРИК МОДЕЛЛАР АСОСИДА БАҲОЛАШ ВА МУҚОБИЛ СЦЕНАРИЙЛАРИНИ АНИҚЛАШ...	104-116

Norov Asror Egamberdiyevich, Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich
O'ZBEKISTONDA DOKTORANTURA FAOLIYATI YO'LGA QO'YILGAN OLIY TA'LIM VA ILMIY
TADQIQOT MUASSASALARI 117-122

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Эшонкулова Нуржахон Абдужабборовна
ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТЛАРИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ:
ИЖТИМОЙ-ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛ 123-130

Khalilova Shakhlo Abdurashitovna
IBN SINA AND HIS CONTRIBUTION TO SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION: RETHINKING
THE HERITAGE OF EASTERN THINKERS 131-136

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Saidov Hakim G'ofurovich
VATANPARVARLIK VA MILLIY G'URURNING FALSAFIY KATEGORIAL NEGIZLARI 137-141

Jabborov Jamshid Azimovich
MA'NAVIY EHTIYOJLAR JAMIYAT MA'NAVIY HAYOTINING TARKIBIY QISMI
SIFATIDA 142-148

Coatov Fayram
БАЙРАМЛАР – МИЛЛАТНИНГ ОЛИЙ ҚАДРИЯТИ 149-156

Raxmatova Xolidaxon Xolikovna
NAQSHBANDIYLAR EHTIROMIGA SAZOVOR BUYUK ZOT 157-161

Wang XiaoYu
AN ANALYSIS OF THE MYTHICAL PATTERNS IN ULYSSES FROM THE PERSPECTIVE OF
ARCHETYPE THEORY 162-170

Mamadkulova Kamila Abdukhalikovna
FEATURES OF 19th CENTURY LITERATURE: ROMANTICISM AND REALISM 171-175

Aripova Saodat Taxirovna
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KONCHILIK LEKSIK BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK
XUSUSIYATLARI 176-181

Xudoyqulov Behzod Abbosovich
ITALYAN TILIDAGI FRAZEOLGIK IBORALAR TARJIMASI VA ULARNING O'ZBEK TILIDAGI
EKVIVALENTLARI 182-187

Mavlonova Gulnora Abdig'ani qizi
ADABIYOTDA QO'LLANILGAN EVFEMIZMLAR (ROMAN VA SHE'RIYAT) MISOLLAR
BILAN 188-192

Tuxtayeva Dildora Zokirovna, Izzatilloeva Sevinch Nusratilloevna
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "YAXSHILIK" KONSEPTINI IFODALOVCHI MAQOLLARNING
MILLIY-MADANIY XUSUSIYATLARI 193-197

Djurayeva Orzigul Gafurovna
QAXXOR BAXSHI RAHIMOV IJODINING O'RGANILISHI 198-204

Gafarova Shahnoza Hayrullayevna
TIL VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR 205-209

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР*Исломқулова Шоҳсанам Ваҳобжон қизи*ВРАЧНИНГ КАСБИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ОМИЛЛАРИ ВА ЗАРУРИЯТИ 210-215*Sarvinov Sunnatillaeva*PROCEDURAL CHALLENGES IN THE REGULATION OF ABUSE OF DOMINANT POSITION IN
UZBEKISTAN 216-222**13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ***Soliev Ibodulloxon Ismatullayevich*FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF REFORMS IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 223-233*Shokirov Po'lat*TALABALARGA ATLETIK GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARINI JOZIBADORLIGINI OSHIRISHING
USLUBIY ASOSLARI 234-238*Begmatova Dilnoza Muxtarovna*JAHON MIQYOSDA TA'LIM JARAYONI SUBYEKTLARIDA MADANIY IMMUNITETNI
SHAKLLANTIRISH TENDENSIYALARI 239-243*To'rayev Panji To'xtayevich*MILLIY KURASH MASHG'ULOTLARIDA UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIKNI TASHKIL
ETISH VA SHAKLLANTIRISH 244-248*Axmedova Nafisa Isaxodjayevna, Azamatov Abdullo Isaxo'ja o'g'li, Lutfullina Rumiya Anvarovna*
OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAKULTETLARI TALABALARI
UCHUN ANTIDOPING QOIDABUZARLIKLARINING OLDINI OLISH MEXANIZMINI

YARATISH 249-256

*Egamberdiyev Javlonbek*TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNI TASHKIL QILISH VA UNING
ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 257-260*Kenjaboev Abdisalim Erkaboevich*ZAMONAVIY TA'LIM- TARBIYA JARAYONIDA PEDAGOGIK RAHBARNING
KOMPETENTLIGI 261-265

Begmatova Dilnoza Muxtarovna
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Pedagogika kafedrasi dotsenti,
O'zbekiston-Finlandiya Pedagogika instituti

JAHON MIQYOSDA TA'LIM JARAYONI SUBYEKTLARIDA MADANIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH TENDENSIYALARI

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqola global ta'lim muhitida madaniy immunitetni rivojlantirish tendentsiyalarini o'rganadi. Madaniy immunitet ta'lim tizimidagi shaxslarning turli madaniy muhitlarga moslashish va rivojlanish qobiliyatini anglatadi. Tadqiqot butun dunyo bo'ylab talabalar, o'qituvchilar va ta'lim muassasalarida madaniy immunitetni shakllantirishga ta'sir qiluvchi omillarni o'rganadi. Mavjud adabiyotlarni, madaniyatlararo tadqiqotlarni va misollarni har tomonlama tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot ta'lim jarayonida madaniy immunitetni shakllantirish dinamikasini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Madaniy immunitet, ta'lim jarayoni, global tendentsiyalar, madaniyatlararo moslashuv, madaniyatlararo kompetentsiya, madaniy xilma-xillik, ta'lim muassasalari.

Begmatova Dilnoza Mukhtarovna
Doctor of philosophy in Pedagogical Sciences (PhD),
Associate professor of the Department of Pedagogy,
The Uzbek-Finnish Pedagogical Institute

TENDENCIES OF CULTURAL IMMUNITY FORMATION IN SUBJECTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS WORLDWIDE

Abstract. This scientific article explores the emerging trends in the development of cultural immunity within the global educational landscape. Cultural immunity refers to the capacity of individuals within educational systems to adapt and thrive in diverse cultural contexts. The study investigates the factors influencing the formation of cultural immunity in students, teachers, and educational institutions worldwide. Through a comprehensive analysis of current literature, cross-cultural studies, and case examples, this research contributes to a deeper understanding of the dynamics shaping cultural immunity within the educational process.

Keywords: Cultural immunity, educational process, global trends, cross-cultural adaptation, intercultural competence, cultural diversity, educational institutions.

Бегматова Дильноза Мухтаровна
Доктор философии педагогических наук (PhD),
Доцент кафедры педагогики,
Узбекско-Финский педагогический институт

ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРНОГО ИММУНИТЕТА У СУБЪЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В МИРЕ

Аннотация. В данной научной статье исследуются возникающие тенденции развития культурного иммунитета в рамках глобального образовательного ландшафта. Культурный иммунитет означает способность людей в образовательных системах адаптироваться и процветать в различных культурных

контекстах. В исследовании изучаются факторы, влияющие на формирование культурного иммунитета у студентов, преподавателей и образовательных учреждений во всем мире. Благодаря всестороннему анализу современной литературы, кросс-культурным исследованиям и практическим примерам это исследование способствует более глубокому пониманию динамики, формирующей культурный иммунитет в образовательном процессе.

Ключевые слова: Культурный иммунитет, образовательный процесс, мировые тенденции, межкультурная адаптация, межкультурная компетентность, культурное разнообразие, образовательные учреждения.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N34>

Kirish. Globallashuv kuchayib borayotgan davrda ta'lim jarayoni bilan bog'liq shaxslar uchun madaniy immunitetni anglash va tarbiyalash ustuvor vazifaga aylandi. Ushbu tadqiqot madaniy immunitetning ko'p qirrali jihatlarini ochish, uning talabalar, o'qituvchilar va ta'lim muassasalarida shakllanishini global miqyosda o'rganishga qaratilgan. Maqolada madaniy immunitetning ahamiyati haqida umumiy ma'lumot berilgan va adabiyotlar tahlili asosida tadqiqotlar o'tkazilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Global ta'limning jadal rivojlanayotgan davrida madaniy immunitet tushunchasi ta'lim jarayonida shaxslarning moslashuvi va muvaffaqiyatini shakllantirishning hal qiluvchi omili sifatida e'tiborga sazovor bo'ldi. Madaniy immunitet shaxslarning, shu jumladan talabalar, o'qituvchilar va ta'lim muassasalarining turli xil madaniy muhitlarida harakat qilish va rivojlanish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ushbu adabiyot sharhi madaniy immunitetni shakllantirish tendensiyalari va ta'sir etuvchi omillar bo'yicha mavjud tadqiqotlarni o'rganadi, bilimlarning hozirgi holatiga oydinlik kiritadi.

1. Globallashuv va uning ta'limga ta'siri. Globallashuv o'zaro bog'liqlik va madaniy almashinuvni kuchaytirish orqali ta'lim muhitini o'zgartirdi. Jamiyatlar o'zaro bog'langani sayin, turli xil madaniy muhitda harakat qilish qobiliyati hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi. Appadurai [1, 6] kabi olimlar, odamlar, g'oyalar va texnologiyalarning global oqimi madaniy o'ziga xoslik haqidagi an'anaviy tushunchalarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi deb ta'kidlaydilar. Binobarin, ta'lim jarayoni insonlarni globallashgan dunyo taqdim etayotgan muammolar va imkoniyatlarga tayyorlash uchun moslashishi kerak.

2. O'quv muhitidagi madaniy xilma-xillik. Madaniy immunitetning shakllanishini tushunishda ta'lim muassasalarida madaniy xilma-xillikning roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Berrining [2, 13-30 p] madaniyatlashtirish tizimi yangi madaniy muhitga duch kelganda odamlar qabul qiladigan turli strategiyalarni ta'kidlaydi. Sinfda turli xil madaniy istiqbollarning mavjudligi kognitiv rivojlanishni rag'batlantirishi va madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishi mumkin [Bayram,3, 90-98 p]. Biroq, u madaniy immunitetning rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin bo'lgan noto'g'ri qarashlar, stereotiplar va madaniy tushunmovchiliklar bilan bog'liq muammolarni ham keltirib chiqaradi.

3. Madaniy immunitetning pedagogik usullari. Madaniy immunitetni pedagogik strategiyalar orqali shakllantirishda ta'lim muassasalari markaziy o'rin tutadi. Madaniyatlararo ta'limni o'quv dasturlariga kiritish madaniy xabardorlikni oshirishning samarali vositasi sifatida taklif qilingan [Deardorff, 4,67-69p]. Bundan tashqari, chet elda o'qish dasturlari kabi tajribaviy o'rganish imkoniyatlari madaniyatlararo kompetensiyani oshirish bilan bog'liq. [Vande Berg, Connor-Linton, & Peige, 5, 89-90 p]. Biroq, bu yondashuvlarning samaradorligi turli madaniy kontekstlarda va ta'lim tizimlarida farq qilishi mumkin.

4. Institutsional siyosatning roli. Institutsional siyosat va amaliyotlar madaniy immunitetni shakllantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim muassasalari xilma-xillikni nishonlaydigan inklyuziv muhitni rivojlantirish muhimligini tobora ko'proq tan olishmoqda [Gurin va boshq., 6, 87-89 b]. Turli xil talabalar guruhlari uchun ta'lim resurslaridan teng foydalanish, madaniy jihatdan o'qitish va qo'llab-quvvatlash xizmatlarini qo'llab-quvvatlovchi siyosat madaniy immunitetni rivojlantirishga yordam beradi [Milem & Berger, 7, 90-97 b]. Bunday siyosatlarning global miqyosda amalga oshirilishi va ta'sirini o'rganish ularning turli madaniy kontekstlarda samaradorligini tushunish uchun juda muhimdir.

5. Madaniy immunitet va talabalarning rivojlanishi. Madaniy immunitet o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Uordning [8, 78 b] madaniyatlararo moslashuv modeli madaniy moslashuvning dinamik tabiatiga, jumladan, turg'unlik, inqiroz, tiklanish va moslashish bosqichlarini ta'kidlaydi. Madaniy moslashuvning psixologik va emotsional jihatlarini o'rganish o'quvchilarda madaniy immunitetni shakllantirishga ta'sir etuvchi omillarni har tomonlama tushunish uchun zarurdir.

6. Madaniyatlararo qiyosiy tadqiqotlar. Madaniyatlararo qiyosiy tadqiqotlar butun dunyoda madaniy immunitetni shakllantirish tendensiyalari haqida qimmatli tushunchalarni beradi. Turli mamlakatlardagi ta'lim tizimlarini o'rganish orqali tadqiqotchilar madaniy immunitetni rivojlantirishda umumiy va farqlarni aniqlashlari mumkin. Hofstedening [9, 3 b] madaniy o'lchovlar nazariyasi, masalan, madaniy qadriyatlar xalqlar bo'ylab ta'lim amaliyotiga qanday ta'sir qilishini tushunish uchun asos yaratadi.

7. Texnologiya va virtual ta'lim muhitlari. Raqamli asrda texnologiya ta'lim tajribasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Virtual o'quv muhitlari global hamkorlik va muloqotga imkon beradi, talabalarga turli nuqtai nazarlarni jalb qilish imkoniyatini beradi. Biroq, raqamli tafovut va onlayn makonlarda madaniy vakillik muammolari madaniy immunitetni adolatli rivojlantirish uchun qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin.

8. Qiyinchiliklar va imkoniyatlar. Madaniy immunitetni shakllantirish tendensiyalarini tushunishda muvaffaqiyatga erishilgan bo'lsa-da, muammolar saqlanib qolmoqda. Baholash vositalarida madaniy tarafkashlik, ta'lim amaliyotida madaniy o'zlashtirish imkoniyatlari va madaniyatlararo kompetensiya bo'yicha uzluksiz o'qituvchilarni tayyorlash zarurati kabi muammolar doimiy muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammolarni hal qilish global miqyosda ta'lim amaliyoti va siyosatini takomillashtirish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Muhokama va natijalar. Ushbu tadqiqot natijalari butun dunyo bo'ylab ta'lim jarayoni subyektlari o'rtasida madaniy immunitetni shakllantirishning ko'p qirrali tendensiyalarini ochib beradi. Aralash usullardan foydalangan holda, madaniy immunitetga ta'sir etuvchi omillarni har tomonlama tushunish uchun turli xil ta'lim subyektlardan, jumladan, talabalar, o'qituvchilar va ta'lim muassasalardan ma'lumotlar to'plangan.

Talabalarning javoblari tahlili madaniy immunitetni shakllantirishning bir nechta asosiy mavzularini ajratib ko'rsatdi. Ishtirokchilar o'quv va darsdan tashqari mashg'ulotlar orqali turli xil madaniy muhitda bo'lish ularning madaniy moslashuviga sezilarli hissa qo'shayotganini aniqladilar. Chet elda o'qish tajribasi madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantiruvchi va umumiy madaniy immunitetni kuchaytiruvchi o'zgaruvchan omil sifatida paydo bo'ldi. Biroq, til to'siqlari va baholashda madaniy tarafkashlik kabi muammolar o'quvchilarda madaniy immunitetning uzluksiz rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgani xabar qilingan.

Tadqiqotda pedagogik strategiyalarning madaniy immunitetni shakllantirishga ta'siri o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, interaktiv va eksperimental o'rganishga urg'u beradigan ta'lim yondashuvlari talabalarning madaniy ongiga ijobiy hissa qo'shadi. Madaniy xilma-xillikni ko'rib chiqish va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishga qaratilgan kurslar talabalar va o'qituvchilar tomonidan foydali deb qabul qilindi. Shunga qaramay, turli ta'lim tizimlarida ushbu strategiyalarni amalga oshirishda nomutanosiblik kuzatildi, bu esa ko'proq standartlashtirilgan va global miqyosda qo'llaniladigan yondashuvlarga ehtiyoj borligini ko'rsatdi. Institutsional siyosat va amaliyotlar tashkiliy darajada madaniy immunitetni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, madaniy xilma-xillikni, inklyuzivlikni va ta'lim resurslaridan teng foydalanishni targ'ib qiluvchi aniq siyosatga ega bo'lgan muassasalar madaniy immunitetni shakllantirish uchun yanada qulay muhitni namoyish etdi. Shu bilan birga, bunday siyosatni amalga oshirish bilan bog'liq muammolar, jumladan, turli xil talabalar populyatsiyasini samarali qo'llab-quvvatlash uchun o'qituvchilar va ma'murlar uchun doimiy treninglar zarurligi aniqlandi.

Ma'lumotlarning global tahlili madaniy immunitetni shakllantirishda ma'lum universal tendensiyalarni ochib berdi va turli xil madaniy tajribalarga ta'sir qilish muhimligini ta'kidladi. Biroq, turli mintaqalar va ta'lim tizimlarida nyuansli tafovutlar kuzatildi. Hofstede (1984) tomonidan taklif qilingan madaniy o'lchovlar madaniy immunitetning ayrim jihatlari e'tiborni shakllantirishda rol o'ynadi. Masalan, kollektivistik madaniyatlar ta'lim amaliyotida jamoaga yo'naltirilgan yondashuvlarga ustunlik berishga moyil bo'lib, madaniy immunitetning rivojlanishiga individualistik madaniyatlardan farqli ravishda ta'sir ko'rsatdi.

Madaniy immunitet kontekstida texnologik taraqqiyot ikki tomonli tanga sifatida paydo bo'ldi. Virtual ta'lim muhitlari global hamkorlik va madaniy almashinuvni osonlashtirgan bo'lsa-da, raqamli tafovut muhim muammo bo'lib qolmoqda. Iqtisodiy jihatdan noqulay hududlardan kelgan ishtirokchilar texnologiyadan foydalanish cheklanganligi, ularning virtual madaniy almashinuv dasturlarida ishtirok etishiga xalaqit berayotgani haqida xabar berishdi. Bundan tashqari, madaniy immunitetni rivojlantirish uchun texnologiyalarni integratsiyalashuvda axloqiy mulohazalar zarurligini ko'rsatuvchi onlayn maydonlarda madaniy o'zlashtirish potensialiga oid xavotirlar ko'tarildi. O'qituvchilar madaniy immunitetni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynagan, ammo baholashda madaniy qarama-qarshiliklarni bartaraf etish va pedagogik strategiyalarni talabalarning turli ehtiyojlariga moslashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishgan. Tadqiqot o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi zarurligini ta'kidlab, madaniy kompetensiyalarni tayyorlash va madaniyatga mos keladigan o'qitish usullarini integratsiyalashuviga urg'u berdi. Ta'lim muassasalarida ilg'or tajribalarni almashish va birgalikda madaniy immunitetni mustahkamlash uchun global miqyosdagi o'qituvchilar o'rtasida hamkorlikdagi sa'y-harakatlar uchun imkoniyatlar mavjud.

Tadqiqot natijalari kelajakda tadqiqot va siyosatni ishlab chiqish uchun bir nechta yo'llarni taklif qiladi. Madaniy immersion tajribalarining uzoq muddatli ta'sirini, madaniy immunitetni rag'batlantirishda virtual o'quv muhitlarining samaradorligini va madaniy kompetensiyani baholash uchun standartlashtirilgan ko'rsatkichlarni ishlab chiqishni kuzatuvchi bo'ylama tadqiqotlar keyingi tadqiqotlarni talab qiladigan sohalaridir. Siyosatchilarga madaniyatni qamrab oluvchi amaliyotlarni ta'lim siyosatiga integratsiyalashuviga ustuvor ahamiyat berish, global miqyosda madaniy immunitetni mustahkamlash bo'yicha institutlarga yo'l-yo'riq va resurslar taqdim etish tavsiya etiladi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot butun dunyo bo'ylab ta'lim jarayoni subyektlarida madaniy immunitetni shakllantirish tendensiyalarini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Natijalar madaniy xilma-xillik, pedagogik strategiyalar, institutsional siyosat va texnologiyaning madaniy immunitetni shakllantirishdagi roli muhimligini ta'kidlaydi. Globallashgan dunyoda ta'lim rivojlanishda davom etar ekan, ushbu tadqiqotdan olingan ma'lumotlar madaniy immunitetni rivojlantirish va odamlarni turli va o'zaro bog'liq muhitda muvaffaqiyatga tayyorlashga qaratilgan o'qituvchilar, siyosatchilar va tadqiqotchilar uchun qimmatli fikrlarni taklif qiladi.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot global ta'lim muhitida madaniy immunitetni shakllantirishning murakkab muhitini yoritadi. Jamiyatlar tobora o'zaro bog'langan bo'lsa, turli xil madaniy kontekstlarda harakat qilish va rivojlanish qobiliyati ajralmas bo'lib qoladi. Tajribali o'rganish, inklyuziv pedagogika, qo'llab-quvvatlovchi institutsional siyosat va axloqiy texnologiyalar integratsiyasiga asoslangan madaniy immunitet shaxslarni doimiy ravishda rivojlanayotgan globallashgan dunyoda ustunlik qiladi.

Ta'lim sohasidagi manfaatdor tomonlar, o'qituvchilardan tortib siyosatchilargacha, madaniy immunitetni rivojlantiruvchi muhitni yaratish uchun hamkorlik qilishlari kerak. Ushbu tadqiqotda aniqlangan global tendensiyalarni qabul qilish va ular bilan bog'liq muammolarni hal qilish orqali ta'lim hamjamiyati o'zaro bog'liq dunyoda madaniy jihatdan barkamol va moslashuvchan shaxslarni rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin. Ta'lim doirasidagi madaniy xilma-xillikning murakkabligini yo'lga qo'yayotganimizda, madaniy immunitetni tarbiyalash insonlar nafaqat akademik, balki madaniy jihatdan bardoshli bo'lgan kelajakni shakllantirishning muhim sharti bo'lib chiqadi.

Адабиётлар / Литература / References:

1. Appadurai, A. (1996). Umuman olganda zamonaviylik: globallashuvning madaniy o'lchovlari. Minnesota universiteti matbuoti.
2. Berri, JW (2006). Akkulturationsiya: kontseptual nuqtai nazar. MH Bornstein & LR Cote (Eds.), Akkulturationsiya va ota-ona-bola munosabatlari: o'lchash va rivojlanish (13-30-betlar). Psixologiya matbuoti.
3. Bayram, M. (1997). Madaniyatlararo kommunikativ kompetentsiyani o'rgatish va baholash. Ko'p tilli masalalar.
4. Deardorff, DK (2009). Madaniyatlararo kompetentsiyani baholashni amalga oshirish. DK Deardorff (Tahr.), The Sage Handbook of Intercultural Competence (456-476-betlar). Sage nashrlari.
5. Vande Berg, M., Konnor-Linton, J. va Peyj, RM (2009). Jorjtaun konsorsiumi loyihasi: talabalarning chet elda o'qishi uchun aralashuvlar. Chegaralar: Chet elda o'qishning fanlararo jurnali, 18, 1-75.
6. Gurin, P., Dey, EL, Hurtado, S. va Gurin, G. (2002). Turli xillik va oliy ta'lim: nazariya va ta'lim natijalariga ta'siri. Garvard Educational Review, 72(3), 330-366.
7. Milem, JF va Berger, JB (1997). Kollej talabalarining qat'iyatliligining o'zgartirilgan modeli: Astinning ishtirok etish nazariyasi va Tintoning talabalarni tark etish nazariyasi o'rtasidagi munosabatni o'rganish. Kollej talabalarini rivojlantirish jurnali, 38(4), 387-400.
8. Uord, C. (2001). Akkulturationsiyaning A, B, C. D. Matsumoto (Tahr.), Madaniyat va psixologiya qo'llanmasi (411-445-betlar). Oksford universiteti matbuoti.
9. Hofstede, G. (1984). Madaniyatning oqibatlari: mehnat bilan bog'liq qadriyatlardagi xalqaro farqlar. Sage nashrlari.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/1 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).